

Kształtowanie się i rozwój mowy

Alicja Zakrzewska

Tel.: 0770 665 99 80 alicia@bellalingua.eu

Mowa nie jest umiejętnością wrodzoną. Przystajemy ją w procesie interakcji z otoczeniem. Rozwój mowy i języka to złożony proces mający ścisły związek z rozwojem społeczno - emocjonalnym dziecka. Częste kontakty werbalne z innymi osobami wzbogacają słownictwo, uczą prawidłowych zasad gramatycznych oraz właściwej intonacji, akcentu i melodii języka.

Zgodnie z definicją Leona Kaczmarka w akcie mowy osoba mówiąca (nadawca) przekazuje informacje, a rozmówca (odbiorca) ją odbiera. Przekazywanie i odbiór informacji są możliwe dzięki temu, że oboje tzn. nadawca i odbiorca znają ten sam język np. język polski.

Wśród składników mowy wyróżniamy:

- język
- mówienie
- tekst
- rozumienie

Kształtowanie się i rozwój mowy przebiega etapami. Należy pamiętać, że każde dziecko powinno przebyć wszystkie etapy w tej samej kolejności. Tempo przyswajania języka jest różne. Czasem bywa opóźnione.

Specjalistą od diagnozy oraz terapii mowy i języka jest logopeda.

Według Leona Kaczmarka w rozwoju mowy wyodrębnia się następujące okresy:

- **okres przygotowawczy** (3-9 miesiąc życia płodowego)
- **okres melodii** (0 -1 rok życia),
- **okres wyrazu** (1 rok życia - 2 rok życia),
- **okres zdania** (2 rok życia- 3 rok życia),
- **okres swoistej mowy dziecięcej** (3 rok życia - 7 rok życia).

Okres przygotowawczy (3 – 9 miesiąca życia płodowego)

- W czasie życia płodowego wykształcają się narządy mowne oraz rozpoczyna się ich funkcjonowanie. Pierwszym zjawiskiem, które płód odbiera są zjawiska rytmiczne. Już 4 miesięczny płód odczuwa rytm kołysania w czasie chodu matki.
- W 4-5 miesiącu płód zaczyna reagować na bodźce akustyczne – potwierdza to przyspieszenie akcji serca, ogólny niepokój płodu. W tym okresie też dziecko rejestruje głos matki.
- W 7 miesiącu - słyszy bicie serca matki.
- 6 – 7 miesięczny płód ssie swój palec i płacze kiedy go gubi.

B
e
l
l
a

L
i
n
g
u
a

Okres melodii (1 rok życia, okres sygnału, apelu)

- Rozwój mowy noworodka zaczyna się od krzyku i od ssania, które są kontynuacją umiejętności nabytych już wcześniej. Krzyk jest wyrazem jego siły życiowej oraz oznaką prawidłowej sprawności więzadeł głosowych. Jest też od początku ćwiczeniem narządu oddechowego. Dzięki krzykowi dziecko komunikuje swoje potrzeby: głód, zimno, mokro oraz zaznacza swoją obecność wśród innych.
- W 2 miesiącu życia widoczna jest reakcja na bodźce słuchowe - niemowlę wydaje dźwięki przypominające samogłoski „a” oraz „e”.
- Około 3 miesiąca życia maleństwo zaczyna wydawać różne dźwięki, etap ten nazywamy głużeniem albo gruchaniem, towarzyszą temu nieskoordynowane ruchy kończyn i całego ciała. Głużenie to nieświadome ćwiczenie narządów artykulacyjnych. Należy jednak pamiętać, że głużą wszystkie dzieci, również głuche, lecz u nich ten rodzaj wokalizacji z czasem zanika.
- Około 5-6 miesiąc życia to okres intensywnego treningu narządów mowy - gaworzenie. Zauważamy wówczas dźwięki i rytmiczne ciągi sylabowe. Dzięki rozwijaniu takich cech jak: spostrzegawczość, skupienie uwagi, dziecko naśladuje teraz dźwięki, które wydało przypadkowo (powtarza je) oraz dźwięki, które zasłyszało w otoczeniu. Czasem są one trudne do sklasyfikowania.
- W kolejnych miesiącach pojawia się w znacznym stopniu rozumienie mowy o charakterze sytuacyjnym (zabawy dźwiękonaśladowcze).
- Około 10 miesiąca życia dziecko rozumie już wiele nazw odnoszących się do otoczenia i reaguje na pytanie: „gdzie jest?”
- 11 miesiąc życia – maluch używa świadomie sensowne sylaby i ciągi oraz rozumie proste polecenia jak: „nie wolno”, „nie dotykaj”.

Okres wyrazu (1 – 2 rok życia, okres sygnału jednoklasowego)

Pod koniec pierwszego roku życia pojawiają się pierwsze trzy wyrazy, najczęściej są to: mama, tata, baba. Dziecko komunikuje się z otoczeniem za pomocą wyrażeń dźwiękonaśladowczych.

Z czasem w mowie pojawia się coraz więcej wypowiedzi jednowyrazowych, często w niepełnej jeszcze postaci, nie raz oznaczających przedmiot i czynność jednocześnie.

Dziecko używa już właściwie wszystkich samogłosek: a o u e i y. Ze spółgłosek wymawia: p, b, m, t, d, n, k, ś, czasem ć. Pozostałe spółgłoski zastępuje innymi, o zbliżonym miejscu artykulacji.

Okres zdania (2- 3 rok życia, okres sygnału dwuklasowego)

Mając 2 lata dziecko zaczyna składać wyrazy w proste zdania bądź równoważniki zdań. W tym czasie mowa rozwija się w sposób dynamiczny. Dziecko powinno już wypowiadać głoski: p, b, m, l, w, f, ś, ć, ź, dź, ń, k, g, t, d, n. W wieku 3 lat zaznaczają się zdania dłuższe, złożone z 4-5 słów. Mogą pojawiać się głoski s, z, c, a nawet sz, ż, cz, dż. Wymienione głoski nie zawsze są pełnowartościowe, a czasem - zwłaszcza w trudniejszych zestawieniach - bywają zastępowane innymi, łatwiejszymi głoskami, w skutek małej sprawności narządów artykulacyjnych.

Okres swoistej mowy dziecięcej (3 – 7 rok życia, okres swoistych form językowych)

Od 3 roku życia dziecko wzbogaca zasób słownictwa w sposób znaczny, rozwija umiejętność budowania zdań złożonych i poprawia artykulację. Często buduje niezwykle

B

e

l

l

a

L

i

h

g

u

a

twory językowe poprzez analogie, przestawki. Działalność ta rozbudza w dziecku zaciekawienie, świadomość językową.

3-letnie dziecko wymawia poprawnie wszystkie samogłoski i znaczną część spółgłosek: m, b, p, f, , w, ś, ć, ź, dź, ń, k, g, ch, t, d, n, l, j, ł. Teraz mogą się już pojawiać głoski s, z, c, dz a czasem nawet sz, ż, cz, dż.

Zakładając, że dziecko wstępuje do przedszkola w wieku 3 lat warto zauważyć, że mowa dziecka powinna charakteryzować się już dużą umiejętnością porozumiewania się z otoczeniem.

4-latek odróżnia dźwięki s, z, c, dz od ich miękkich odpowiedników, może natomiast zamieniać sz, ż, cz, dż odpowiednio na s, z, c, dz. Pod koniec czwartego roku życia pojawia się głoska r. Około 4-5 roku życia pojawiają się głoski sz, ż, cz, dż. Mowa dziecka w tym okresie daleka jest jeszcze od doskonałości, choć około 5% dzieci mówi już w tym wieku prawidłowo.

Artykulacja dziecka 5-letniego jest już w zasadzie zrozumiała. Głoski sz, ż, cz, dż, które pojawiły się między 4 a 5 rokiem życia, zaczynają utrwalać się i są bardziej zrozumiałe. Czasem jednak w mowie spontanicznej możemy jeszcze usłyszeć zamiany sz, ż, cz, dż na s, z, c, dz i r na l.

Dziecko prowadzi swobodne rozmowy. Zasadniczo posługuje się rozbudowanymi zdaniami.

Mowa dziecka 6-letniego powinna być w pełni zrozumiała. Wszystkie głoski są utrwalone i nie występują żadne zaburzenia ze strony artykulacyjnej.

Od 7-lątka winniśmy oczekiwać prawidłowej mowy również pod względem gramatycznym i składniowym.

Bibliografia:

L. Kaczmarek: Kształtowanie się mowy dziecka.

G. Demel: Minimum logopedyczne...

B

e

l

l

a

L

i

h

g

u

a